

Prof. dr Zoran Ivošević*

KOMISIJA ZA ŽALBE SAVETA ZA ŠTAMPU – GODINU DANA POSLE –

Apstrakt: Članak predstavlja Komisiju za žalbe Saveta za štampu Srbije i daje presek njenog rada u prvoj godini postojanja.

Ključne reči: Komisija za žalbe, Savet za štampu, Kodeks novinara Srbije, sastav i sednice Komisije, praksa u rešavanju slučajeva.

I. KAKO JE OSNOVANA I SASTAVLJENA

Komisija za žalbe Saveta za štampu Srbije „uvezena“ je (zajedno sa Savetom) iz Norveške, gde je osnovana još 1910. godine, pre više od jednog veka. Ako se „primila“ na severu, može i na jugu.

Ovde je ustanovljena novembra 2009. godine, kada su predstavnici asocijacija novinskih izdavača i elektronskih medija, asocijacije nezavisnih lokalnih medija, Nezavisnog udruženja novinara Srbije i Udruženja novinara Srbije osnovali Savet za štampu, ali je otpočela sa radom tek oktobra 2011. godine, zahvaljujući donaciji Ambasade Norveške.

Komisiju za žalbe čine predstavnici medijske industrije, profesionalnih novinskih udruženja i javnosti (odnosno „civilnog društva“). Njihov mandat traje četiri godine. U njenom prvom i aktuelnom sastavu su: Ljiljana Smajlović, Filip Švarn, Nebojša Spaić, Slaviša Lekić, Aleksandar Điviljskij, Stojan Marković, Tamara Skroza, Petar Jeremić, Miljenko Dereta, Božo Prelević i Zoran Ivošević (poslednja trojica su predstavnici javnosti). Miljenko Dereta je, zbog izbora za narodnog poslanika, dao ostavku, a za člana Komisije do isteka njegovog mandata izabran je Predrag Azdejković.

Važnu ulogu u radu Komisije ima generalna sekretarka Saveta Gordana Novaković, koja: ocenjuje urednost, dopuštenost i blagovremenost

* Redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu u penziji
e-mail: zoraniv@sbb.rs

žalbi, priprema sednice, komunicira sa stranama u postupku, obrađuje i dostavlja odluke Komisije.

II. KAKO RADI

Sednice Komisije vodi predsedavajući, koga iz svojih redova biraju članovi sa mandatom od šest meseci. U prvom mandatu, predsedavajuća je bila Ljiljana Smajlović, a od avgusta ove godine predsedavanje je preuzeo Filip Švarn.

Rad Komisije uređen je Poslovníkom.

Postupak se pokreće žalbom lica koje je lično pogođeno iritirajućom informacijom ili lica kome je oštećeni dao saglasnost da to učini. Rok za njeno podnošenje je 90 dana od dana objavljivanja informacije.

Redovne sednice Komisije održavaju se poslednjeg četvrtka u mesecu, a vanredne – po potrebi.

Neuredne, nedozvoljene i neblagovremene žalbe odbacuje generalni sekretar.

Uredne, dozvoljene i blagovremene žalbe razmatra i o njima meritorno odlučuje Komisija u redovnom (ispitnom) i skraćenom (promptnom) postupku. Žalba se usvaja – ako je osnovana, a odbija – ako je neosnovana.

Komisija može da radi kada sednici prisustvuje najmanje dve trećine članova među kojima mora biti i predstavnik javnosti. Odluke se donose dvotrećinskom većinom glasova članova, uz uslov da najmanje jedan glas pripada osnivačima Saveta.

Odluke o žalbama Komisija zasniva na moralnom Kodeksu novinara Srbije.

Rad Komisije i njene odluke odnose se samo na štampana sredstva javnog informisanja koja su pristupila samokontroli praćenja poštovanja Kodeksa novinara Srbije. Većina ovih medija je pristupila toj samokontroli. Ali, ima i onih koji nisu: „Danas“ (!), „Kurir“, „Informer“, „Tabloid“ i još neki.

Odluku Komisije objavljuje glasilo koje je povredilo Kodeks. Žalba je osnovana – ako postoji povreda Kodeksa. Žalba je neosnovana – ako povrede Kodeksa nema. U obrazloženju odluke, Komisija, pored razloga, može dati i određene preporuke, odnosno sugestije.

III. ŠTA JE URADILA

Saznali ste kako je Komisija osnovana i kako radi. Ostaje da saznate šta je najznačajnije od onoga što je Komisija uradila:

1. Nevladina organizacija „Žene protiv nasilja“, uz saglasnost oštećene, podnela je žalbu zbog članka „Lekar mučio ženu i njenog ljubavnika“, objavljenog u listu „Pres“ 9. septembra 2011. godine. – Žalba je usvojena, jer je Komisija ocenila da je oštećenoj, iako su korišćeni njeni inicijali, narušena privatnost iznošenjem činjenica iz njene intime, pošto se njen identitet, zbog punog imena njenog muža (dobro poznatog u lokalnoj sredini), lako mogao otkriti.

2. Redakcija lista „Svedok“ podnela je žalbu zbog toga što je list „Politika“ 26. novembra 2011. godine, pod naslovom „Politika otkriva“, kao ekskluzivnu vest objavio tekst o testamentu Milana Nedića, o kome je „Svedok“ pisao dva puta: pre pet meseci i pre četiri dana. – Žalba je odbijena jer Komisiji nije pružen dokaz da je „Politika“ u momentu objavljivanja znala da je „Svedok“ o tome već pisao. Smatra, međutim, da je po naknadnom saznanju iz reagovanja „Svedoka“, „Politika“ trebalo da obavesti svoje čitaoce da je o tom testamentu pomenuti list već pisao. Dva člana Komisije su smatrala da je Kodeks ipak povređen: *jedan* – zato što je tekst u „Politici“ objavljen pod naznakom „Ekskluzivno“ koja je očito stavljena bez ozbiljne provere; *drugi* – zato što „Politika“ nije objavila reagovanje „Svedoka“.

3. Kompanija „MFC Mikrokomerc“ d.o.o. podnela je žalbu zato što je list „Večernje novosti“ 2. novembra 2011. godine objavio članak pod naslovom „Afera PIO: Za dokumentaciju deli milione“, u kojem je saradnja žalioca sa Fondom za penzijsko-invalidsko osiguranje predstavljena „u najružnijem negativnom kontekstu... iznošenjem netačnih i neproverenih činjenica“. – Komisija je odbila žalbu jer Kompanija nije pružila dokaze u prilog žalbenih navoda a nije prihvatila ni poziv novinara da se pre objavljivanja izjasni o činjenicama iz članka. Novinarka je obavestila Komisiju da ju je advokat žalioca optužio (ne nudeći dokaze) da je primila mito od 60.000 evra, što ona energično osporava.

4. Danijela Gajić podnela je žalbu zato što je nedeljnik „Vreme“ 15. decembra 2011. godine, u štampanom i elektronskom izdanju, objavio tekst „Tesla za istoriju, tačno u podne“, u kojem je autor Dragan Todorović opisuje kao „ono žensko veliko ko Rusija“, aludirajući na njen fizički izgled izazvan bolešću. Redakcija nedeljnika objavila je njeno pismo u kome reaguje na sporni tekst, uvažavajući joj pravo na odgovor. – Komisija je odbila žalbu jer je reč o „satiričnom tekstu, po kakvim je autor prepoznatljiv“, a suzbijanje takvog načina pisanja „ne bi bilo u skladu sa slobodom izražavanja“. Da nije bilo zle namere vidi se i po tome što je reagovanje žalilje odmah objavljeno. Jedan član Komisije je smatrao da je Kodeks ipak povređen, narušavanjem dostojanstva i identiteta žalilje.

5. Bivši ministar zdravlja Tomica Milosavljević podneo je žalbu zbog članka „Vlast štiti bivšeg ministra“ (koji se odnosi na aferu „Vakcina“),

objavljenog u nedeljniku „NIN“ 13. oktobra 2011. godine. – Žalba je odbijena, jer su granice javne kritike političara šire, zbog opravdanog interesa javnosti da zna kako se funkcije vlasti vrše. Nosioci javnih funkcija moraju da ispoljavaju veći stepen tolerancije prema medijima, naročito ako su, kao u ovom slučaju, nosioci ministarske vlasti.

6. KBC „Bežanijska kosa“ podneo je žalbu zbog članka „Lekari traže smenu direktora“, objavljenog u dnevnom listu „Blic“ 5. jula 2011. godine, članka „Doktori smenjuju direktora“, objavljenog u dnevnom listu „Večernje novosti“ 6. jula 2011. godine i članka „Odluka o direktoru KBC Bežanijska kosa u rukama gradskih odbornika“, objavljenog u dnevnom listu „Politika“ 6. jula 2011. godine, tvrdeći da se njima vrši pritisak u pravcu razrešenja poslovnog organa pomenute zdravstvene ustanove. – Žalba je odbijena jer je većina članova Komisije smatrala da informacije odgovaraju stanju u vreme objavljivanja. Dva člana su smatrala da je ovde reč o „nedovršenoj informaciji“ pošto je javnost uskraćena za epilog – da do smene direktora nije došlo.

7. Razrešeni poslovodni organ nacionalne biblioteke Sreten Ugričić podneo je žalbu zbog članka „Upravnik Narodne biblioteke podržao atentat na Borisa Tadića“, objavljenog u listu „Pres“ 19. januara 2012. godine, ističući da se podrška Foruma pisaca Andrei Nikolaidisu (u poznatoj „eksplozivnoj aferi“) ne može tretirati kao podrška atentatu na Borisa Tadića. – Žalba je usvojena jer vrednosni sud redakcije predstavljen kao materijalna činjenica nije potkrepljen nijednim argumentom, tako da se svodi na proizvoljno tumačenje i zaključivanje urednika. Ovde je naslov van činjenica iznetih u članku.

8. Guverner Narodne banke Srbije Dejan Šoškić podneo je žalbu zbog sedam članaka objavljenih u listu „Pres“ tokom februara i marta 2012. godine, kojima su pogrešno predstavljena njegova ovlašćenja u utvrđivanju kursa dinara i vođenju fiskalne politike. Žalba je usvojena. Guverner, kao javni funkcioner, medijski je manje zaštićen od „običnog“ građanina pa mora da podnese i oštriju javnu kritiku. Ali u toj kritici mediji mogu ići do granice utvrđene pravilima profesionalnog informisanja. U ovom slučaju ta pravila nisu poštovana zbog jednostranosti, neobjektivnosti, prećutkivanja činjenica i iznošenja netačnih tvrdnji.

9. Gej lezbejski info centar podneo je žalbu zbog članka „Mengele sa Oksforda: Lekarima dozvola da ubijaju decu“, objavljenog u listu „Pres“ 2. marta 2012. godine, kojim su u „sporne i šokantne novotarije“ zajedno sa legalizacijom droge, eutanazijom, političkim organizovanjem pedofila i ubijanjem tek rođene dece sa smetnjama u razvoju, navedeni – gej brakovi i pravo istopolnih roditelja da usvajaju decu. – Žalba je usvojena jer je Komisija, većinom glasova, ocenila da se ovakvim kontekstom gej popu-

lacija stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na ostale građane. Novinari moraju biti svesni opasnosti od medijske diskriminacije.

10. Selektor Sterijinog pozorja Ksenija Radulović podnela je žalbu zbog toga što list „Večernje novosti“ poslednjih nekoliko godina objavljuje isključivo ocene oponenata novog koncepta Pozorja, lišavajući čitaoce da čuju stranu koja taj koncept podržava. – Komisija je žalbu odbila jer je ovde reč o vrednosnim a ne činjeničnim iskazima. Ipak, izrazila je zabrinutost što redakcija ne pokazuje spremnost da saopšti drugačija mišljenja o Pozorju.

11. Regionalni centar za manjine podneo je žalbu, reagujući na tekst „Samo su lopovi revnosni“, objavljen u dnevnom listu „Politika“ 13. marta 2012. godine, u kojem se kaže da su kradljivci telefonskih kablova i lima sa krovova škola i obdaništa „po pravilu, romske nacionalnosti“ i da na „sudijsku bolećivost“ prema ovim delinkventima, pored materijalne bede ove populacije, utiče i redovno oglašavanje nevladinih organizacija koja štite njihova manjinska prava. – Komisija je u ovom slučaju bila podeljena, tako da nijedna od dve opcije nije imala većinu. Jedan njen deo smatrao je da objavljeni tekst diskriminiše Rome i da se njime povređuje Kodeks. Drugi njen deo smatrao je da povrede Kodeksa nema, jer je nacionalna pripadnost učinilaca ovih kažnjivih dela, s obzirom na iskustva, odista relevantna. – Zbog značaja i osetljivosti pitanja, Komisija je preporučila listu „Politika“ da donesenu odluku ipak objavi iako takvu obavezu nema, što je ona i učinila. (Nezadovoljan odlukom, žalilac se naknadno obratio Poverenici za zaštitu ravnopravnosti Neveni Petrušić, koja je našla da diskriminacije i u ovom slučaju ima.)

12. Glavni i odgovorni urednik Antikorupcijskog portala „Pištaljka“ podneo je žalbu zato što je list „Večernje novosti“, u onlajn izdanju 13. juna 2012. godine i štampanom izdanju 14. juna 2012. godine, objavio tekst „U Razvojnoj banci Vojvodine prećutali prljave pare“, bez navođenja da je informacija preuzeta sa navedenog portala, što su drugi mediji učinili. – Komisija je našla da je žalba osnovana a Kodeks povređen, pošto su novinari i urednici dužni da poštuju istraživačke napore i autorska prava kolega.

13. Blagoje Bakić, autor dečje pesme „Ja se kladim na Noleta“ podneo je žalbu protiv listova „Blic“, „Alo“ i „Pres“ koji su 30. maja 2012. godine objavili informaciju da je tom pesmom, u knjizi koja je prodavana u jednoj novosadskoj osnovnoj školi, podsticao decu na klađenje. – Komisija je našla da je žalba neosnovana, jer se ni na jedan (pa ni književni) način ne može tolerisati obraćanje osnovcima sa porukom – ulažite pare na klađenje (jer je i ono vid kocke). Jedan član Komisije je smatrao da je ovde reč o slobodi književnog izražavanja, koja ne može imati za posledicu povredu Kodeksa.

14. Dnevni list „Blic“ objavio je 23. juna 2012. godine tekst „Psihijatrijski bolesnik izvršio samoubistvo“. Podatak o svojstvu samoubice dobijen je od načelnika policije. Majka osobe koja se ubila podnela je žalbu Komisiji, navodeći da je njen sin ratni vojni invalid i da se bez ikakvog objašnjenja naziva „psihijatrijskim bolesnikom“ (kao da mu je to zanimanje). – Komisija je jednoglasno našla da je objavljenim tekstom povređen Kodeks, koji nalaže poštovanje privatnosti, dostojanstva i integriteta lica iz informacije, pozivajući novinare i urednike da uvažavaju ove profesionalne vrednosti. – Komisija je izrazila stav da „čak i ukoliko državni organi objave podatke koji spadaju u domen privatnosti, mediji tu informaciju ne smeju da prenesu“. – Ova odluka je značajna i po tome što je u njoj navedeno da je iritirajuća informacija objavljena i u listu „Kurir“, koji je van medija dobrovoljno podvrgnutih samokontroli u primeni Kodeksa.

15. Žalbu na tekst „Romeo“ objavljen u dnevnom listu „Pres“ podnela je Ljiljana Krstić zato što je taj list povredio njeno autorstvo na prilogu „Englesko-romska ljubavna kombinacija“, objavljenom na valjevskom portalu www.ugraduinfo, preuzimajući priču iz priloga i fotografiju koju je snimio Danijel Jovanović. – Komisija je žalbu odbila jer prilog na portalu nije bio izvor informacije, budući da je o englesko-romskoj ljubavi pisao i lokalni list „Napred“, od čijeg novinara je i novinarka „Presa“, uz saglasnost lica iz informacije i vlasnika portala, dobila snimak razgovora koji je koristila da napiše svoj tekst. – Bez obzira na to što je novinarka dobila saglasnost od vlasnika, list „Pres“ je trebalo da naznači autora objavljene fotografije, što nije učinio. Međutim, ova okolnost ne utiče na odluku Komisije pošto njen autor nije podneo žalbu.

16. Dragana Čabarkapa, predsednica Jedinog sindikata Kompanije „Novosti“ (SINOS), podnela je žalbu zbog toga što list „Večernje novosti“ nije objavio odgovor na tekst „Redovne plate, niko nije otpušten“, objavljen 23. avgusta 2012. godine, u kome se iznose neosnovane optužbe protiv sindikata na čijem je čelu. – Komisija je žalbu usvojila jer Kodeks predviđa poštovanje prava na odgovor, koje je žalilji uskraćeno. Tekst na koji se žalba odnosi objavljen je kao reagovanje na saopštenje SINOS-a, a da prethodno nije objavljeno samo to saopštenje. To pojačava povredu Kodeksa.

Ovo nisu svi već samo izabrani slučajevi koji su u prvoj godini rada bili „na tapetu“ Komisije. Radeći na njima, Komisija je počela da stvara praksu koju će narednih godina da obogaćuje novim slučajevima, unapređujući i način rada u suočavanju sa novim izazovima i iskušenjima

stvarnosti. U prvoj godini postojanja, u radu Komisije su odomaćena dva važna stava: *prvi* – da dokaze o povredi Kodeksa pruža isključivo žalilac, tako da teret dokazivanja ne može preći na Komisiju; *drugi* – da se u slučajevima povrede Kodeksa od strane više medija konstatuju i povrede koje učine glasila koja nisu pristupila mreži samokontrole, ali bez obaveze samoobjavlivanja.

Svaka naredna radna godina uvećavaće broj stavova prakse jer je život inventivniji od pravila koja ga uređuju.

APPEALS COMMISSION OF THE PRESS COUNCIL – A YEAR LATER –

Zoran Ivošević

SUMMARY

The Appeals Commission of the Serbian Press Council was “imported” from Norway, where it exists for over a century. In Serbia, it was established in November 2009, and started to operate in October 2011. The Commission is comprised of representatives of the media industry, of professional journalists’ associations and of the general public, that is, of the “civil society”. The Commission operates in accordance with the Rules of Procedure and passes decisions pursuant to the Code of Ethics of Serbian Journalists. The sessions are chaired by the chairperson, who is one of the Commission members, with a six-month term of office, and are prepared by the secretary general. The work of the Commission and its decisions concern the printed media which have agreed to self-control in implementing the standards of journalist’s professional ethics. In one year of operation the Commission has solved over thirty cases, sixteen of which are presented in this paper.

Key words: Appeals Commission, Press Council, Code of Serbian Journalists, Commission composition and sessions, practice in case resolution.

Dostavljeno Redakciji: 26. novembra 2012. god.

Prihvaćeno za objavljivanje: 21. decembra 2012. god.